

Kursusbeskrivelse

Periode 3 - Forårssemesteret 2003

Forløb 3

Velfærdsstaternes opståen og udvikling

Det Samfundsvidenskabelige Basisår

ved

Aalborg Universitet

Indholdsfortegnelse

Velfærdsstaternes opståen og udvikling	3
Velfærdsstaternes opståen og udvikling - teorier, begreber og forklaringer - 1-4.....	3
Del 1 Drivkræfter bag velfærdsstaternes opståen og udvikling	4
Del 2 Medborgerskabets historie.....	4
Del 3 Velfærdsmodeller - begreber til forklaring af forskelle mellem landene.....	4
Del 4 Velfærdsstatsmodeller og -dynamikker	5
Historisk kronologiske analyser af velfærdsstaternes opståen og udvikling i Europa - del 5-8.....	5
Del 5 Velfærdsstaternes rødder i det 19. århundrede.....	6
Del 6 Mellemløstiden.....	6
Del 7 2. Verdenskrig og formulering af velfærdstatsprojektet i England	6
Del 8 Velfærdsstaternes “guldalder”	7
Velfærdsstaten mellem fortid og fremtid - del 9-10.....	7
Del 9 Velfærdsstaternes nutidige forandringer set i historisk perspektiv (“sti-afhængighed”)	7
Del 10 Velfærdsstaternes forandringer i EU/globalt perspektiv	8
Vedr. den oprindelige Blok 4.....	8
Metodeseminarer og -øvelser.....	8
Eksempler på projektemner	8
Litteraturliste	10

PROJEKTFORLØB 3

Velfærdsstaternes opståen og udvikling

Ifølge studieordningen har projektforløbet følgende formål og indhold:

Formål

At forklare velfærdsstaten som samfundsmodel i det 20. århundrede og opkomsten af forskellige velfærdsstatsmodeller i Europa. I tilknytning hertil diskuteres en række definitioner på "velfærdsstat", samt begreber af relevans for velfærdsstaternes historie.

Indhold

- Velfærdsstatens rødder i det 19. århundrede: Industrialisering, demokratisering og nationsdannelse. Filantropi og de første statslige ordninger
- Velfærdsstatens udvikling i det 20. århundrede. Reaktion på krisen i 1930'erne?
- Forskellige velfærdsstatstypers udvikling efter 2. Verdenskrig. Hvorfor udvikles forskellige modeller (en kontinentaleuropæisk, en nordisk m.v.)?
- Velfærdssamfundets realisering i 1960'erne og 1970'erne?
- Velfærdsstat, velfærdssamfund, nye udfordringer og sociale problemer, samt nye løsninger fra 1980'erne og frem til i dag?

Formålet med forløbet er at give indsigt i velfærdsstater og demokratier som historisk foranderlige fænomener, resultater af kontinuerlige økonomisk-sociale og politisk-kulturelle processer og kampe, hvis udfald ikke var/er givet på forhånd.

Form

Projektforløbet består af:

Indledende forelæsninger/seminarer	3	ECTS
Metodeseminarer	2	ECTS
Projektarbejde	15	ECTS

Indhold

Forløbet indledes med ca. 10 forelæsninger/seminarer fordelt på 3 blokke, hvoraf blok 1 og 3 afholdes som forelæsninger, blok 2 som seminarer i grupper på ca. 50 studerende.

Velfærdsstaternes opståen og udvikling - teorier, begreber og forklaringer - 1-4

v/Per Boje, Erik Christensen og Per H. Jensen

Litteratur

- Pierson, Christopher & Francis G. Castles (eds.)(2000): *The Welfare State Reader*. Cambridge: Polity Press (kan købes i Centerboghandlen)

Del 1 Drivkræfter bag velfærdsstaternes opståen og udvikling

v/Per Boje

Forelæsningsens form og indhold

Formålet med forelæsningsen er at give en forståelse af begrebet velfærdsstat og en første introduktion til opfattelser af baggrunden for velfærdsstatens fremvækst. Dette vil ske dels på baggrund af en omtale af samfundsvidenskabelige bud på velfærdsstatens kerne og skiftende grænser dels på baggrund af en diskussion af en historisk tolkning af velfærdsstatens funktion i den danske historiske udvikling.

Litteratur

- Flora, Peter & Heidenheimer, Arnold J., *The Historical Core and Changing Boundaries of the Welfare State* s. 17-34, i Flora, Peter og Arnold J. Heidenheimer: *The Development of Welfare States in Europa and America*, Transaction Publishers, London 1995
- Mørch, Søren: *Den sidste Danmarkshistorie. 57 fortællinger af fædrelandets historie*, Gyldendal 1996, Syvende afsnit: Velfærdsstaten, s. 429-64.

Del 2 Medborgerskabets historie

v/Erik Christensen

Forelæsningsens form og indhold

Velfærdsstaternes udvikling må forstås som del af det moderne demokratis udvikling. Først blev det civile demokrati (medborgerskab) udviklet, siden det politiske og derefter det sociale (velfærdsstaten). Hvorledes kan man forstå dynamikken i demokratiets udvikling og udviklingen i forholdet mellem rettigheder og pligter i medborgerskabet? Hvorledes har forholdet mellem demokratiet og kapitalismen udviklet sig?

Litteratur

- Marshall, T. H., *Citizenship and Social Class*, s. 32-42. i Pierson, Christopher & Francis G. Castles (eds.) (2000): *The Welfare State Reader*. Cambridge: Polity Press.

Del 3 Velfærdsmodeller - begreber til forklaring af forskelle mellem landene

v/Per H. Jensen

Forelæsningsens form og indhold

Formålet er at redegøre for forskellige principper for velfærdsstatens organisering. Der vil blive skelnet mellem den residuelle, præstationsorienterede og institutionelle velfærdsstatsmodel. Der vil blive argumenteret for, at vi i Danmark har en institutio-

nel velfærdsstatsmodel. Men der vil også blive redegjort for, hvorledes den danske velfærdsstat har residuelle og præstationsorienterede prægninger.

Litteratur

- Briggs, Asa, *The Welfare State in Historical Perspective*, s. 18-31 og Titmuss, Richard *Universalism versus Selection*, s. 42-49 i Pierson, Christopher & Francis G. Castles (eds.)(2000): *The Welfare State Reader*. Cambridge: Polity Press,
- Titmuss, Richard, (1974): *Social Policy*. London, Allen and Unwin, s 23-32

Del 4 Velfærdsstatsmodeller og -dynamikker

v/Per H. Jensen

Forelæsningsens form og indhold

Det vil blive diskuteret, hvorfor man i forskellige lande har forskellige velfærdsstatsmodeller. Særligt vil der blive lagt vægt på, hvorledes forskellige klassekoalitioner og politiske ideologier har frembragt forskellige typer velfærdsstater, ligesom det vil blive diskuteret, hvorledes velfærdsstater tenderer til at reproducere de politiske kræfter, der har produceret velfærdsstaten.

Litteratur

- Korpi, Walter: *The Power Resources Model*, s. 77-88 og Esping-Andersen, Gøsta: *Three Worlds of Welfare Capitalism*, s. 154-169 og Leibfried, Stephan: *Towards a European Welfare State?* s. 190-206 i Pierson, Christopher & Francis G. Castles (eds.)(2000): *The Welfare State Reader*. Cambridge: Polity Press.

Historisk kronologiske analyser af velfærdsstaternes opståen og udvikling i Europa - del 5-8

v/Per Boje og Anna-Birte Ravn

Seminarernes formål og indhold

Der lægges vægt på

- a) samspillet mellem strukturelle ændringer og politiske aktører i bred forstand, inkl. sociale bevægelser og den fremvoksende samfundsvidenskab, og
- b) klasse-, køns- og etniske konflikter og den måde, disse konflikter formuleres på i den politiske debat, herunder politiske aktørers skiftende forestillinger om relationer mellem på den ene side staten og på den anden side markedet og familien/det civile samfund.

Litteratur

- Christiansen, Niels Finn & Klaus Petersen (eds.): *The Nordic Welfare States 1900–2000*. *Scandinavian Journal of History*, Vol. 26, No. 3, 2001. (kan hentes på AUB's hjemmeside fra AAU-opkoblede PC'er)

Del 5 Velfærdsstaternes rødder i det 19. århundrede

v/Per Boje

Seminarets form og indhold

- Fokus på industrialisering, demokratisering og nationsdannelse - “det sociale spørgsmål”/“arbejderspørgsmålet” og “kvindespørgsmålet”
- Filantropi og de første statslige ordninger, “kommunesocialisme”
- Tyskland i 1880'erne og Danmark/Norden 1890-1920

Litteratur

- Knudsen, Tim: De nordiske statskirker og velfærdsstaterne, s. 37-46 og Lützen, Karin: Den borgerlige filantropi som forudsætning for velfærdsstaten, s. 47-58 og Petersen, Jørn Henrik: Gårdmandsvenstre - velfærdsstatens far, s. 81-94 i Petersen, Klaus (red): *13 historier om den danske velfærdsstat*, april 2003, Syddansk Universitetsforlag.

Del 6 Mellemkrigstiden

v/Per Boje

Seminarets form og indhold

- Økonomisk krise og “befolkningsspørgsmålet”
- Danmark/Norden - udblik til Tyskland, England og Frankrig

Litteratur

- Banke, Cecilie Felicia Stokholm: Manden som kom cyklende med velfærdsstaten s. 112-124 og Christensen, Hilda Rømer: Kvindeorganisationer, magt og velfærdsstat, s. 125-136, i Petersen, Klaus (red): *13 historier om den danske velfærdsstat*, april 2003, Syddansk Universitetsforlag.
- Koch, Lene: Tvangssterilisation i Danmark 1929-67, s 163-134 i *Frihed, lighed og tryghed. Rapport til Det Nordiske Historikermøde, 2001 bind 2*, Århus 2001

Del 7 2. Verdenskrig og formulering af velfærdstatsprojektet i England

v/Per Boje

Seminarets form og indhold

- Politiske konflikter om residual eller institutionel model
- Udblik til Tyskland (præstationsmodellen)

Litteratur

- Lidegaard, Bo: Velfærdsstaten som en dansk overlevelsesstrategi, s. 149-158 i Petersen, Klaus (red): *13 historier om den danske velfærdsstat*, april 2003, Syddansk Universitetsforlag.

- Baldwin, Peter: *The politics of social Solidarity. Class bases of the European Welfare state 1875-1975*, Cambridge University Press, Cambridge 1990, s. 116-135
- Christiansen, Niels Finn & Klaus Petersen (eds.): *The Nordic Welfare States 1900 –2000. Scandinavian Journal of History*, Vol. 26, No. 3, 2001, s. 177-194 (kan hentes på AUB's hjemmeside fra AAU-opkoblede PC'er)

Del 8 Velfærdsstaternes “guldalder”

v/Anna-Birte Ravn

Seminarets form og indhold

- Den nordiske (institutionelle) model - en model med 5 varianter, ca. 1945-1970/80.
- Politiske konflikter om fordelings- eller vækstpolitik - den kolde krig og “køns-spørgsmålet”

Litteratur

- Christiansen, Niels, Finn og Klaus Petersen: Preface, og Lundberg, Urban og Klas Åmark: *Social Rights and Social Security: The Swedish Welfare State, 1900-2000*, og Christiansen, Niels Finn og Klaus Petersen: *The Dynamics of Social Solidarity: The Danish Welfare State, 1900-2000*, og Bjørnson, Øyvind: *The Social Democrats and the Norwegian Welfare State: Some Perspectives*. Christiansen, Niels Finn & Klaus Petersen (eds.): *The Nordic Welfare States 1900 –2000. Scandinavian Journal of History*, Vol. 26, No. 3, 2001, især s. 153-56, 157(164)-76, 177(184)-96, 197(209)-223. (kan hentes på AUB's hjemmeside fra AAU-opkoblede PC'er)
- Pateman, Carole: *The Patriarchal Welfare State*, s. 133-50, i Pierson, Christopher & Francis G. Castles (eds.)(2000): *The Welfare State Reader*. Cambridge: Polity Press.

Velfærdsstaten mellem fortid og fremtid - del 9-10

v/Per H. Jensen og Erik Christensen

Del 9 Velfærdsstaternes nutidige forandringer set i historisk perspektiv (“sti-afhængighed”)

v/Per H. Jensen

Forelæsningsens form og indhold

Det er svært at forandre velfærdsstaten. Formålet med denne forelæsning er at give nogle bud på, hvorfor det er så vanskeligt at forandre velfærdsstaten. Der vil blive skelnet mellem forskellige typer forandringer, og mere grundlæggende vil det blive diskuteret, hvornår og under hvilke betingelser man kan snakke om, at velfærdsstaten forandres.

Litteratur

- Rhodes, Martin: Challenges to Welfare: External Constraints, s. 257-262 og Pierson, Paul: The New Politics of the Welfare State, s. 309-319 og Pontusson, Johan: Welfare State Retrenchment Revisited, s. 320-334 i Pierson, Christopher & Francis G. Castles (eds.) (2000): *The Welfare State Reader*. Cambridge: Polity Press.

Del 10 Velfærdsstaternes forandringer i EU/globalt perspektiv

v/Erik Christensen

Forelæsningsens form og indhold

De nationale europæiske velfærdsstater står overfor en række forandringer, dels på grund af pres fra EU om en vis harmonisering og samordning dels pga. det almindelige globaliseringspres. I hvilken retning går de enkelte velfærdsstater? Vil der udvikle sig en europæisk velfærdsstat set i forhold til en amerikansk?

Litteratur

- Liebfried, Stephan: Towards a European Welfare State? s. 190-206 og Grahl, John og Paul Teague: Is the European Social Model Fragmenting? s. 190-232, og van Parijs, Philippe: Basic Income and the Two Dilemmas of the Welfare State, s. 355-359, i Pierson, Christopher & Francis G. Castles (eds.) (2000): *The Welfare State Reader*. Cambridge: polity Press.

Vedr. den oprindelige Blok 4

Eventuelle seminarer - eller gæsteforelæsninger - tilrettelægges med udgangspunkt i gruppernes projektemner.

Metodeseminarer og -øvelser

Der afholdes følgende seminarer:

1. Tekstanalyse og historisk metode

v/Erik Christensen & Anna-Birte Ravn

Litteratur

- Kompendium, *Tekstanalyse og historisk metode*, Det samfundsvidenskabelige Basisår, Efteråret 2002, s. 23-30 og 43-51.
2. Øvelsestilbud Samfundsvidenskabelige metoder II (nærmere oplysninger følger)
  3. Litteratursøgning v/AUB
  4. Studieteknik (nærmere oplysninger følger)

Eksempler på projektemner

- ◆ Frivillige organisationers rolle i opbygningen af den danske velfærdsstat
- ◆ Steinckes socialreform i 1933 - baggrund, kontekst og værdigrundlag
- ◆ Velfærdsstatens løsning af sociale problemer - hjælp eller afhængighed?
- ◆ Pensionsbomben - myte eller realitet?

- ◆ Omsorg - et fælles ansvar?
- ◆ Børn i socialpolitikken - beskyttelse eller normalisering?
- ◆ Rettigheder og pligter i forsørgelsen i historisk perspektiv
- ◆ Kampen om folkepensionen i 1950'erne - og i dag
- ◆ Borgerløn som vej ud af velfærdssamfundets krise?
- ◆ Hvor universel er og har den danske velfærdsstat egentlig været?
- ◆ Hvornår og hvorfor accepterede de borgerlige partier velfærdsstaten?
- ◆ Ølskat og universalisme - om interesserne bag det universelle spor i dansk socialpolitik siden 1891
- ◆ Sundhedsvæsen - privat eller offentlig virksomhed?
- ◆ Velfærdsstat - et gode for hvem? - om befolkningspolitik, racehygiejne og integrationspolitik
- ◆ Professionalisering af socialt arbejde
- ◆ Videnskab og politik - om videnskabens betydning for definition og løsning af velfærdsproblemer

Litteraturliste

- 1 Pierson, Christopher & Francis G. Castles (eds.)(2000): *The Welfare State Reader*. Cambridge: Polity Press (kan købes i Centerboghandlen)
  - Marshall, T. H., Citizenship and Social Class, s. 32-42.
  - Briggs, Asa, The Welfare State in Historical Perspective, s. 18-31 og
  - Titmuss, Richard Universalism versus Selection, s. 42-49
  - Korpi, Walter: The Power Resources Model, s. 77-88 og
  - Esping-Andersen, Gøsta: Three Worlds of Welfare Capitalism, s. 154-169
  - Leibfried, Stephan: Towards a European Welfare State? s. 190-206
  - Pateman, Carole: The Patriarchal Welfare State, s. 133-50, ...
  - Rhodes, Martin: Challenges to Welfare: External Constraints, s. 257-262 og
  - Pierson, Paul: The New Politics of the Welfare State, s. 309-319 og.....
  - Pontusson, Johas: Welfare State Retrenchment Revisited, s. 320-334
  - Liebfried, Stephan: Towards a European Welfare State? s. 190-206 og
  - Grahl, John og Paul Teague: Is the European Social Model Fragmenting? s. 190-232, og
  - van Parijs, Philippe: Basic Income and the Two Dilemmas of the Welfare State, s. 355-359
- 2 Flora, Peter & Heidenheimer, Arnold J., The Historical Core and Changing Boundaries of the Welfare State s. 17-34, i Flora, Peter og Arnold J. Heidenheimer: *The Development of Welfare States in Europa and America*, Transaction Publishers, London 1995
- 3 Mørch, Søren: *Den sidste Danmarkshistorie. 57 fortællinger af fædrelandets historie*, Gyldendal 1996, Syvende afsnit: Velfærdsstaten, s. 429-64.
- 4 Titmuss, Richard, (1974): *Social Policy*. London, Allen and Unwin, s 23-32
- 5 Christiansen, Niels Finn & Klaus Petersen (eds.): The Nordic Welfare States 1900 –2000. *Scandinavian Journal of History*, Vol. 26, No. 3, 2001. (kan hentes på AUB's hjemmeside fra AAU-opkoblede PC'er)
  - Christiansen, Niels, Finn og Klaus Petersen: Preface, især s. 153-56,
  - Lundberg, Urban og Klas Åmark: Social Rights and Social Security: The Swedish Welfare State, 1900-2000, 157(164)-76 og
  - Christiansen, Niels Finn og Klaus Petersen: The Dynamics of Social Solidarity: The Danish Welfare State, 1900-2000, 177(184)-96,og
  - Bjørnson, Øyvind: The Social Democrats and the Norwegian Welfare State: Some Perspectives, , 197(209)-223
- 6 Petersen, Klaus (red): *13 historier om den danske velfærdsstat*, april 2003, Syddansk Universitetsforlag.
  - Knudsen, Tim: De nordiske statskirker og velfærdsstaterne, s. 37-46 og
  - Lützen, Karin: Den borgerlige filantropi som forudsætning for velfærdsstaten, s. 47-58 og
  - Petersen, Jørn Henrik: Gårdmandsvenstre - velfærdsstatens far, s. 81-94

- Banke, Cecilie Felicia Stokholm: Manden som kom cyklende med velfærdsstaten s. 112-124 og
  - Christensen, Hilda Rømer: Kvindeorganisationer, magt og velfærdsstat, s. 125-136,
  - Lidegaard, Bo: Velfærdsstaten som en dansk overlevelsesstrategi, s. 149-158
- 7 Koch, Lene: Tvangssterilisation i Danmark 1929-67, s 163-134 i *Frihed, lighed og tryghed. Rapport til Det Nordiske Historikermøde, 2001 bind 2*, Århus 2001
- 8 Baldwin, Peter: *The politics of social Solidarity. Class bases of the European Welfare state 1875-1975*, Cambridge University Press, Cambridge 1990, s. 116-135
- 9 Kompendium, *Tekstanalyse og historisk metode*, Det samfundsvidenskabelige Basisår, Efteråret 2002, s. 23-30 og 43-51.